

Сільченко Сергій Олександрович
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри трудового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ЩОДО ТЕНДЕНЦІЙ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИН У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

Розбудова правової системи України має здійснюватися у напрямку забезпечення прав людини, її свобод та інтересів. Правники останнім часом приділяють значну увагу дослідженню ціннісних аспектів права, проблем, пов'язаних із цією проблематикою⁴. Це і не дивно, адже право не існує поза людською особистістю, її соціальними зв'язками. Людина за фактом народження, через свою особливу природу володіє певними невідчужуваними правами. Дуже вірно підмічено, що саме людська гідність та індивідуальність надають людині якість суб'єкта права, який в силу свого буття володіє певними правами⁵.

Розвиток інформаційного простору кардинально змінив наш світ, тому створення і накопичення певної інформації про особу, можливість поширювати і розпоряджатися нею створюють нові можливості у всіх сферах соціально-правового середовища. Це стосується і соціального страхування як важливого інструменту соціального захисту населення. Реалізація соціальних прав та інтересів, пов'язаних з отриманням матеріальних благ і соціальних послуг, опосередковується значним інформаційним обміном між застрахованими, страхувальниками та Фондами соціального страхування.

---

³ Постанова Верховного Суду України від 8 липня 2014 р. у справі №21-240a14 [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/0F52CC24B9E221D7C2257B1E0049A502](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/0F52CC24B9E221D7C2257B1E0049A502)

⁴ Пазенок А. С. Права та свободи людини і громадянина : навч. посіб. / А. С. Пазенок. – К. : Академвидав, 2010. – 176 с.

⁵ Разметаєва Ю. С. Права людини як фундаментальна цінність громадянського суспільства : монографія / Ю. С. Разметаєва. – Х. : Финарт, 2013. – С. 6.

Традиційно право на інформацію відносили до предмету правового регулювання конституційного права¹. Втім, як в трудовому праві², так і у праві соціального забезпечення різні аспекти реалізації права на інформацію набули значної актуальності, адже під час використання найманої праці виникають інформаційні відносини між працівниками і роботодавцями, а також органами, які забезпечують функціонування системи соціального захисту.

Аналіз законодавства, що регламентує діяльність суб'єктів системи соціального страхування, дозволяє виділити деякі тенденції щодо розвитку правового регулювання інформаційних відносин у цій сфері.

По-перше, суттєво збільшується обсяг інформаційного обміну між працівниками, роботодавцями та страховиками. Наприклад, окрім традиційного переліку документів, які під час укладення трудового договору подає особа, яка працевлаштовується, вона повинна надати довідку про реєстраційний номер облікової картки платника податків (п.п. 70.12.1. ст. 70 Податкового кодексу України), а також свідоцтво про загальнообов'язкове державне соціальне страхування (п. 17 Порядку видачі свідоцтва про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22.08.2000 р. № 1306).

Відповідно до ч. 3 ст. 24 КЗпП працівник не може бути допущений до роботи без укладення трудового договору, оформленого наказом чи розпорядженням власника або уповноваженого ним органу, та повідомлення центрального органу виконавчої влади з питань забезпечення формування та реалізації державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування про прийняття працівника на роботу в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Постановою Кабінету Міністрів України від 17.06.2015 р. № 413 «Про порядок повідомлення Державній фіскальній службі та її територіальним органам про прийняття працівника на роботу» визначено, що таке повідомлення роботодавцем до територіальних органів Державної фіскальної служби за місцем обліку їх як платника єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за встановленою формою до початку роботи працівника за укладеним трудовим договором.

По-друге, функціонування соціального страхування у сучасних умовах передбачає широке використання баз даних та інформаційних систем. Так, наприклад, інформація щодо сплати і використання єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі – ЄСВ) накопичується у Державному реєстрі загальнообов'язкового державного соціального страхування. Він створюється як організаційно-технічна система, призначена для накопичення, зберігання та використання інформації про збір та ведення обліку ЄСВ, його платників та застрахованих осіб, що складається з реєстру страхувальників та реєстру застрахованих осіб.

Інформація з Державного реєстру повинна використовуватися з додержанням вимог Законів України «Про інформацію» та «Про захист персональних даних» виключно для потреб, пов'язаних зі здійсненням окремих видів загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також для призначення всіх видів державної соціальної допомоги та субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива, виявлення фактів використання праці неоформлених працівників та порушень законодавства про працю та для обміну інформацією з Централізованим банком даних з проблем інвалідності.

Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» передбачено створення електронного реєстру листків непрацездатності, що являє собою систему накопичення, зберігання та використання інформації про видані, продовжені та обліковані листки непрацездатності. Його функціонування дозволить, з одного боку, забезпечити права застрахованих на своєчасне отримання страхових виплат, а з іншого – уникнути та попередити можливі зловживання щодо використання страхових коштів.

¹ Цибульська А. В. Право на доступ до інформації в Україні: конституційно-правовий аспект / А.В. Цибульська // Вісник Дніпропетровського ун-ту ім. Альфреда Нобеля. Серія «Юридичні науки». – 2013. – № 2 (5). – С. 49–54.

² Чанишева Г. І., Чанишев Р. І. Право на інформацію за трудовим законодавством України: монографія / Г. І. Чанишева, Р. І. Чанишев. – Одеса : Фенікс, 2012. – 176 с.

По-третє, правове регулювання інформаційних відносин у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування не пішло шляхом створення особливого правового режиму для цієї сфери. Воно, і це слід підтримати, ґрунтуються на загальних приписах інформаційного законодавства, що передбачено ч. 1 ст. 13 Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування. У галузевих законах лише закріплюються специфічні інформаційні права і обов'язки страховиків, страхувальників і застрахованих.

Так, платники ЄСВ як учасники інформаційних відносин наділені інформаційними правами (безоплатно отримувати від органів доходів і зборів та Пенсійного фонду в межах їх компетенції інформацію, необхідну для виконання обов'язків, покладених на платника згідно із законом, а також для підтвердження надходження до Пенсійного фонду сплачених платником сум єдиного внеску), а також обов'язками (пред'являти на вимогу застрахованої особи, на користь якої він сплачує єдиний внесок, повідомлення про взяття на облік як платника єдиного внеску та надавати інформацію про сплату єдиного внеску, в тому числі у письмовій формі). Певні права і обов'язки мають органи Пенсійного фонду України, Державної фіскальної служби України, які по суті є розпорядниками і володільцями публічної інформації щодо сплати і використання ЄСВ.

Ці обов'язки певною мірою виконують функцію гарантування прав застрахованих осіб. Так, за ч. 14-1 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» Пенсійний фонд та його територіальні органи зобов'язані надавати безоплатно на вимогу застрахованих осіб інформацію, що міститься на їх персональних облікових картках у реєстрі застрахованих осіб Державного реєстру.

У статусі учасників системи соціального страхування в Україні обсяг інформаційних прав і обов'язків постійно збільшується. Так, наприклад, ст. 15 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» закріплює за роботодавцями як страхувальниками з-поміж трьох статутних прав два інформаційних, а саме: на безоплатне отримання в органах Фонду інформації про порядок використання його коштів, а також отримання інформації про результати проведення перевірки використання коштів Фонду. Так само, серед дев'яти обов'язків визначено шість, які мають інформаційний зміст.

Отже, правове регулювання інформаційних відносин у системі соціального страхування в Україні розвивається динамічно, спираючись як на базові приписи інформаційного законодавства, а також встановлюючи широкий спектр специфічних інформаційних прав та обов'язків. Забезпечення безперешкодного та повного інформування про буд-які значимі аспекти реалізації суб'єктивних прав і обов'язків особи у сфері соціального страхування є важливою гарантією їх реалізації і захисту.